

279008

~~520 1937~~

SCOLA ROMANA.

FÓIA PEDAGOGICA PENTRU INAINTAREA CAUSEI SCOLARE LA ROMANI.

Edata si redactata

cu concursulu Domniloru: **Dr. A. P. Alexi**, prof. gimn. in Naseudu, **V. Gr. Borgovanu**, prof. prep. in Gherl'a, **Dr. D. Barcianu**, prof. semin. in Sibiiu, **T. Ceontea**, prof. prep. in Aradu, **Dr. A. Gram'a**, prof. de teol. in Blasiu. **I. Lazariciu**, prof. prep. in Dev'a, **Gr. Pletosu**, prof. si catich. g. o. la gimn. din Naseudu, **Dr. P. Tanco**, directoru gimn. in Naseudu s. a. m. m.

de

Max. Popu,
prof. gimn. in Naseudu.

Vasile Petri,
prof. preparandialu em.

Apare in tóta Marti'a si costa pe 1 anu 4 fl., pe $\frac{1}{2}$ 2 fl. Prenumeratiunile sunt a se adresá la redactiune in Naseudu (Nassod, Transilvani'a).

Naseudu, 20-a Maiu 1880.

Pentru inserate se respunde de siru 5 cr. si tax'a timbrului câte 30 cr. de fie care publicatiune. Scrisori nefrancate nu se primescu, anonime nu se considera.

Dela Reuniunea „Mariana.“ Reuniunea filiala II a Sangeorgiului.

Cuventulu de deschidere rostitu la adunarea filiala a despart. Sangeorgiului in Rodn'a la 20 Martie 1879.

Domniloru! Salutandu-ve cu bucuria, ve rogu se-mi permiteti câteva cuvinte la deschiderea acestei adunari filiale.

Voiu fi scurtu, pentru a economisá cu timpulu, pre care trebue se-lu lasamu mai cu séma pentru ascultarea tracteloru libere, ce s'au insinuatu.

Lasandu la o parte timpurile vechi, voiu face o scurta preambulare prin timpurile mai nóue, voiu atinge eveneminte privitóre la caus'a inventiamentului, pre cari le cunóscemu mai deprópe.

Ve aduceti aminte, ca inainte cu dóue decenii caus'a scóleloru nóstre ajunsese pre mâni si sub comanda straina la o stare destulu de trista si deplorabila; deodata pre la anulu 1860 timpurile s'au schimbatu si cu ele si starea scóleloru, si aici vedemu in destulu adeverindu-se dicál'a Romanului: candu e necesulu mai mare, atunci ajutorulu lui Ddieu e mai aprópe. Cu ivirea sórelui libertatii se introduce libertatea inventiamentului, si noua ni-se deschide unu terenu nou spre lumina si progresu.

Poporulu românu, de pre a le carui mani se deslega-se inca mai inainte catusiele sclaviei,

si de pre a le carui ochi se redicase deodata céti'a noptii, intielege spiritulu timpului si ca marimea unui poporu nu sta in puterea fisica si in numerulu mai mare alu armeloru de distrugere, ci si in sciintia si cultura, si nu mai sta unu momentu la indoiéla, elu, in tóte unghiurile patriei nóstre deoparte se pune a aduce pre altariulu museloru celea mai mari jertfe, ér' de alta parte alérge dupa sciintia cá albinele dupa suculu dulce alu floriloru.

Au fostu destulu dóue decenii, cá sub influinti'a binefacátore a libertatii poporaloru poporulu nostru se arete progrese, ce nu le-a pututu face vécuri intregi.

Vorbindu despre poporulu rom. de pre aici intrebu: mai este óre de lipsa a amintí, cumca pre poporu l'amu vediutu alaturea cu conducatorii sei, si cumca acestia tinendu séma de dorintiele si aspiratiunile nobile ale poporului, n'au crutiatu nici o ostenéla, pana au realizatu legitimele pofte ale lui? Nu s'au odichnitu unu singuru momentu, pana candu gratiosulu parinte si monarchu ne-au redatu aceea comóra, carea fericitulu Marianu o au fostu adunatu dela parintii si protoparintii nostri si o a fostu menitu pentru scopuri de cultura si sciintia.

Odata adusu lucrulu pana aici, am vediutu apoi cu multa fericire redicandu-se in Naseudu unu gimnasiu completu, care face onóre

nu numai acestui tinutu, ci intregi natiuni române; am vedutu infintiarea aloru d'oué scóle normale, un'a in B.-Prundu si alt'a in Monoru, apoi reorganizarea scólei de fectitie in Naseudu si acelor triviale din Sangeorgiu, Telciu si Zagr'a, precum si in multe alte comune infintiarea de clase nóue.

Se nu uitamu apoi, de câta insemnatate a fostu preparandi'a din Naseudu si câtu folosu a adusu culturei in scurtulu timpu de existintia, pana ce au fostu lovita de man'a inimica.

Ar' fi a lipsí dela datorinti'a mea, déca inregistrandu celea de sus asi uitá a spune, ca totu in acestu periodu s'au fostu introdusu si conferintiele invetiatoresci, cari pentru noi — acesti mici — aveau unu caracteru intretu, scumpu si erau menite a ne aduce unu folosu realu cu multu mai mare, de câtu ne-a fostu datu scóla; ele erau destinate a face din noi caractere solide, barbati intregi, ómeni completi de specialitate; ele trebuiau se faca — prin noi — din scólele nóstre totu atâtea temple de progresu; ele aveau destinatiunea de a introduce in organismulu scóleloru o adeverata uniformitate si erau totu odata in stare a face, cá din atomi se se formeze odata unu corpu atátu de solidu, încátu se póta resistá celoru mai nemilóse incercari de distrugere.

Dar' vai! astadi — precum scimu — ne-au mai remasu numai suvenirea loru; s'au sténsu, pana a nu fi implinitu nici baremu o parte din agendele loru, si noua — cari mai tinemu la existintia scóleloru nóstre — ne-au lasatu grija de ale inlocuí prin ceva.

Astfelu se nascu idea infintiarei unci reuniuni invetiatoresci, carea de si nu tine loculu conferintieloru cá atari, totusi suplinesece pre acestea, ba face mai multu, este mai folosítore prin statorirea principiului de a face din reuniune unu institutu de ajutorare imprumutata.

Dupa multe lupte acést'a idea s'au intrupatu si in 2 Iuniu a. c. am vedutu inaugurarea „Reuniunea Mariana“, ai carei membri avem si noi onórea a fi.

Domniloru! Ve este inca in vîna memoré, ca cu ocaziunea inaugurarei acestei reu-

niuniuni s'au decisu a se infintiá mai multe reuniuni filiale, si comitelu centrale din Naseudu, pre bas'a acestei decisiuni a elaboratu unu proiectu de regulamentu provisoriu pentru infintiarea reuniuniloru filiale, carele in § 2 alinea a 2-a dice comunele: Sangeorgiu, Maieru, Rodn'a, Siantiu, Ilv'a mare, Magura, Poiana, Lesiu, Ilv'a mica, B.-Tih'a si B.-Muresiani forméza a II-a filiala numita si a Sangeorgiului.

Totu pre bas'a acelu regulamentu, in urm'a insarcinarii ce mi s'au facutu din partea prea onorab. presidiu alu „Reuniunei Mariana“, acést'a filiala a tinutu adunarea de constituire in 24 Novembre a. tr., candu s'au alesu conformu § 9 si 10 din regulamentu de presiedinte: subscrisulu, de secretariu: Jer. Siorobetea, de membri ord. in comis. critisatóre: C. Cotulu, Silv. Muresianu si Iac. Berciu, ér' de membri suplenti: G. Georgitia si Nech. Sui'a.

Domniloru! Sunt datoriu a observá, cumca la adunarea de constituire in 24 Novembre a. tr., tinuta in Sangeorgiu, abia au luatu parte 7 membri intre cari numai 3 esteri.

Nu-mi sunt cunoscute cauzele acestei absentari, nici nu voiescu a sêrutá dupa ele, ci ve rogu se ne uitamu cu totii, cum opiniunea publica condémna acestu indiferentismu; se citimu jurnalele si ne vom convinge, ca suntemu luati la ochi.

Suntemu datori, Dloru! a tiné contu de opiniunea publica, care este in lume fórte puternica; suntemu ómeni, dela cari lumea ascépta se mergemu inainte, nu impinsi, ci din indemn propriu; suntemu datori a face aceea ce poftesce dela noi chiamarea nóstra si spiritulu timpului, si nu numai aceea ce ne place séu ne convine noua.

Dandu locu convingerei mele, ca acestu reu se va sterge, dupa cum a-ti doveditu-o astadi, unde ye vedu in unu numeru asia completu — mi permitu a adauge, cumca: la adunarea de constituire din 24 Novembre a. c. conformu § 14 din regulamentu s'au fostu decisu, cá prosim'a adunare se se tina in opidulu Rodn'a, cu ocaziunea tienerei examenului de iérna in scólele confesionale de acolo.

Éta dar' modulu si caus'a, cari au determinatu venirea nóstra aici, unde ve salutu pen-

tru a 2-a óra pre acestu terenu, si unde ve rogu a considerá, dinpreuna cu mine, dupa meritu, valórea si insemnatatea acestoru intruniri.

Domniloru! In acestu seclu spiritulu de asoziare a prinsu radecini atátu de adênci, in câtu nici o fortuna nu va fi in stare a le desradeciná; acestu spiritu se considera cá unu elementu, fora de care nu póte esistá societatea umana.

Se tienemu si noi dara contu de acestu favoru alu timpului; se ne convingemu odata, ca déca pentru alti moritori intrunirile sunt folosítóre, pentru noi sunt intreitú scumpe, ele sunt reclamate de insasi natur'a misiunei nóstre; se nu lasamu nici odata lucrurile dilei de astadi in sarcin'a celei de mane; caci fiacare di 'si are grijele ei si fia care di trebue se produca ceva bunu; se nu ne plângemu de ignorare, ci se ne facemu demni de ajutoriu; se nu strigamu in contr'a dispretiului, cu care suntemu intempnati, ci se lucramu a ne redicá valórea si pretiulu; se ne grupamu in giurulu stindardului progresului, se-lu servimu si se-lu aparamu de mân'a inimica ce vré se-lu smulga si se-si inmultiesca trofeele; se tienemu pasi cu timpul, si caus'a nóstra va triumfá.

Domniloru! Oprindu-me aici — conformu promisiunei date la inceputu — me simtu datoriu a ve dá sém'a de celea intemperate pre terenulu invetiamentului, in contienutulu acestui despartimentu, dela I-a adunare si pana astadi.

Si fiindu-ca — afara de evenimentulu imbucuratoriu de astadi, la care am participatu cu totii si care ne-au facutu dulci cateva óre si dela care ducemu suveniru placute, cá dela nisce esamene ce arata complet'a destoinicia a confratiloru nostri, n'amu mangaiarea de a ve puté comunicá fapte de progresu, ve impartasiescu ca in comun'a Sangeorgiu, din caus'a morbului epidemicu „Diphtheritis“ scólele au statu inchise dela 25. Novembre a. tr. si pana in diu'a de astadi.

In acestu timpu de aprópe 4 luni au muritu de acestu morbu din scól'a triviala 4 elevi, si din scól'a elem. populara 32, la olalta 36.

Regretandu mórtea atátoru vlastare tinere, atatoru floricele, cari au caditu la brum'a acelu flagelu, observu ca fiacare elevu din cei remasi in viatia si-au pierdutu unu anu din dilele sale,

si ca acést'a impregiurare are consecintie grave asupra organismului scóleloru de acolo, caci pre anulu urmatoriu nici o clasa superioara nu-si mai póte recrutá contingentulu seu din clas'a inferioara.

Totu astfelu s'a intemplatú si in comun'a Maieru, unde s'au inchisu scólele in 20. Ianuarie a. c. si dela care timpu stau inchise pana in diu'a de astadi, din caus'a altui morbu, ceva mai puçinu periculosu, si care n'a dusu cu sine de câtu puçine victime dintre elevi.

Inchiindu cu acestea, dechieru a 2-a adunare filiala deschisa.

Mihaiu Domide,
directoru scóleloru din Sangeorgiu.

Invetiamentulu intuitivu in scól'a populara.

De Ioanu Darius.

Cursulu I.

(Urmare.)

g) *Compararea intre sine a obiectelor.*

1. Tabl'a si tablit'a.

Ce observamu la améndóue asemenea:

1. Tabl'a e négra, tablit'a inca e négra.
2. Tabl'a e in patru cornuri, tablit'a asemenea.
3. Améndóue sunt obiecte de scóla.
4. Pe améndóue scriemu.
5. Améndóue sunt table.

Ce observamu numai la unulu din aceste obiecte:

1. Tabl'a e acatiata de parete séu stá pe picióre, tablit'a e in banca séu pe banca,
2. Tabl'a e uégra intréga, tablit'a nu.
3. Tabl'a e intréga din lemnú, tablit'a e mai multu din pétra, numai ramele sunt de lemnú.
4. Pe tabla scriemu cu cret'a, pe tablit'a cu stilulu.
5. Pe tabla serie invetiatorulu, pe tablit'a scolarulu.
6. Tabl'a e mai lunga, mai lata si mai grósa cá tablit'a.
7. Tablit'a se sparge mai usioru, tabl'a nu.
8. Tabl'a este mai grea cá tablit'a.

Antáiu am spus la tabla si la tablit'a totu numai ce am vediutu ca séména la améndóue, pe urma am spus tot numai ce am vediutu ca nu séména. Antáiu am cautatu prin ce séména tabl'a cu tablit'a si pre uranu prin ce nu séména. Ce vedemu la dóue lucruri asemenea, le dicemu asemenari, ér' ce nu vedemu asemenea le dicemu neasemenari.

Asiadar' noi am cautatu asemenarile si neasemenarile intre tabla si tablit'a, séu le-amu comparatu intre sine. Repetire!

2. Usi'a si feréstr'a.

a) Asemenari:

1. Améndóue sunt parti ale odaiei de scóla.
2. Améndóue sunt in parete.
3. Améndóue sunt încornurate si oblongi.
4. La améndóue sunt parti facute din lemn si din feru.
5. La améndóue au lucratu mai multi ómeni.
6. Améndóue se potu deschide si închide.
7. Améndóue au titini.

b) Neasemenari:

1. Feréstr'a e asiediata in partea din afara a par-telui, usi'a in partea dinlauntru.
2. Usi'a ajunge pana la padimentu, feréstr'a nu.
3. Usi'a e mai mare cá feréstr'a.
4. Feréstr'a are parti de sticla, usi'a n'are.
5. Partea cea mai mare a usiei e facuta din lemu, a ferestrei nu.
6. Feréstr'a are vârteju, usi'a are brósca.
7. Usi'a are pragu, feréstr'a are prispá.
8. Pe feréstr'a intra in casa lumin'a, pe usia intramu si esimu. Repetire!

3. Pén'a si stilulu.

a) Asemenari:

1. Pén'a servesce la scrisu, stilulu inea.
2. Pén'a e lungarétia, stilulu asemenea.
3. Pén'a e rotunda (gogóna) stilulu asemenea.
4. Pén'a este ascutita, stilulu inea.

b) Neasemenari:

1. Cu pén'a scriemu pe chárta, cu stilulu pe tablítia.
2. Cine scrie cu pén'a are lipsa de negréla, cine scrie cu stilulu n'are.
3. Cu pén'a nu e asia usioru de-a serie cá cu stilulu.
4. Pén'a se indoiesce, stilulu nu. Repetire!

Se intielege de sine, ca invetiatoriulu va luá respective tractá si celelalte obiecte, ce s'ar' mai aflá in scóla in form'a aretata si preste totu apoi, va conduce singuru pre elevi prin esplicari si intrebari nimerite la propositiunile ce le formeza, de óre-ce am disu mai sus, ca scopulu acestoru cursuri nu va fi de a-lu conduce pre invetiatoru in propunere, ci numai de a-lu ajutá. Ací se vede simplu numai intr'o forma scheletica tractarea teoretica si practica a acestui ramu de invetiamentu.

b) Tractarea edificiului scólei.

Noi ne aflamu acum in odaia scólei, ea e numai o parte a scólei. Se esimu acum afara, cá se vedemu tóte partile scólei. (In casu de lipsa se desemnéza in formá simpla pe tabla scóla)

Acést'a este scól'a nóstra. Acum numeratí-mi tóte partile, ce vedeti la scól'a nóstra! — Asia, — deodata nu se observéza strénsu ordinea. Acum se vedemu an-láiu cum s'a ziditu cas'a. Inainte de a se intemplá acést'a, aci erá locul golu, dupa aceea au venit lucratu, au

facutu pe-aici siantiuri in pamentu, in siantiuri au pusu totu petre mari si printre ele tinciú pâna au ámplutu in-tregu siantiulu, acest'a a fostu si este si acum partea cea mai de josu a casei, carea se numesce temelí'a séu fundamentulu.

1. Scól'a are o temelía, temelí'a scólei e facuta din petre mari.

Dupa-ce a fost temelí'a gat'a, lucratorií au lucratu mai departe in sus pâna colo . . . Acesti'a au fost si sunt paratii scólei. Unu parete togmai este inaintea nóstra, altulu aici iu drépt'a, altulu aici in stâng'a si altulu colo indereptu. Unde se intálnescu doi parati, este cornulu, (colíulu) casei. Cas'a are 4 cornuri.

2. Cas'a are patru parati. Paratii sunt facuti din caramida, printre caramida se pune tinciú prin care se léga strénsu caramidele un'a de alt'a. Dupa aceea pe deasupr'a se varuiesce cu varu. Dar' acést'a se face numai atunci, dupa-ce s'a ispravitu cas'a intréga.

3. Paratii casei stau verticalu (perpendicularu), adeca dreptu in susu. Paratii casei sunt rosii séu albi, séu galbeni, séu vineti, etc.

In paratele din faci'a nóstra se afla x ferestre intr'unu rendu, tóte de o potriua departe un'a de alt'a, totu asia de mari si totu asia de susu. In paratele acel'a sunt x ferestre, totu asia de mari cá si celelalte si o usia. Usi'a se afla intre feréstr'a acést'a si acést'a, si ajunge la pamentu. Dupa-ce paratii casei au fostu destulu de inalti, lucratorií au pusu de pe unulu pana pre celalaltu grindí de lemnu nu departe un'a de alt'a. Preste grindí s'a poditu cu scánduri, acest'a a fostu podulu casei. Dar' acum vine ce e mai greu. Voi sciti la ce gandescu eu acum; care parte a casei vine deasupr'a podului? Acést'a e coperisiulu.

4. Cas'a are unu coperisiu. Paratii stau verticalu; coperisiulu merge pezisiu in susu. Coperisiulu are 2 latu de o potriua de mari si de o potriua pezisie faci'a in faci'a; pre paratii din fundulu casei, cari sunt mai inalti cá cei lalti doi, se radica éra 2 latu ale coperisiului, cari sunt er' pezisie si totu asia de mari intre sine. Ei, dar' cum au facutu lucratorií aceia coperisiulu? Din fiacare capu de grinda se radica in susu câte o bârua cioplita in 4 muchi si mergendu piedisiu se impreuna un'a cu alt'a la vervu, aceia se numescu capriori. Ei stau totu doi câte doi faci'a in faci'a. (Aci se amintesce ceremoni'a aceea, ce se face in vervulu casei dupa-ce s'au incheiatu toti capriorii). Pe capriori se punu lati crucisiu unii langa altii si se prindu cu cuie. Pe lati se pune tigla séu se bate sindila.

5. Coperisiulu are capriori pedisi.
6. Pe capriori sunt batuti cu cuelati.
7. Pe lati se pune tigla séu sindila.

Repetire: Cas'a are o temelía, patru parati verticali, si unu coperisiu pezisiu.

Coperisiulu apara cas'a de plóia, si pentru cá se se scurga ap'a mai bine, e pedisiu. In partea aceea a coperisiului. catra vervu, vedemu hornulu, pre care ese fumulu afara.

Acum se mergem în scóla, mane vomu învetiá alt cev'a! (Dupa aceea se ia în bagare de séma interio-rulu casei resp. scólei cu despartiamintele ei cam în ordinea urmátore: casa are unu ambitu, odaí de locuitu, odaí de învetiatu, camerí, o cucina, o pivnitia, unu podu. Repetire si recapitulare.

3. Omulu si scóla, aplicare morala.

a) *Scopulu scólei, scolariu, scolaritia, conscolariu, conscolariitia, învetiatoriu.*

Paríntii vostri v'au trimisu la scóla; ei v'au trimisu cá în scóla se învetiati cev'a. Asia-dar' în scóla trebuie se învetiati ceva. Tu ai venit, cá se înveti ceva, tu inca, si tu, etc. Noi am venit la scóla, cá se învetiamu ceva.

Ce vréi tu se faci la scóla? Eu vréu se învetiu ceva. Dar' tu, si tu inca, etc. Noi toti voimu se învetiamu cev'a.

Cine merge la scóla, cá se învetie ceva, se chéma scolariu. Tu âmbli la scóla, tu esci asiadar' unu scolariu; pentru-ce? Tu inca, si elu; pentru-ce? Tu nu te numesci scolariu, ci scolaritia. În banc'a acést'a sunt numai scolaritie; în acést'a sunt numai scolari. Asiadar': cine merge la scóla, cá se învetie ceva, e séu unu scolariu séu o scolaritia. Voi cu totii veniti la scóla, cá se învetiati ceva, de aceea sunteti scolari si scolaritie. Ioanu merge cu tine la scóla, elu e conscolariulu teu, si elu te póte numí pe tine conscolariulu seu. Tu ai aici mai multi conscolari. Arata-mi unulu! Inca unulu! An'a vine cu tine la scóla, dar' tu nu-i dici conscolariulu teu, ci conscolariti'a ta, si ea te póte numí pre tine conscolariti'a ei. În banc'a ast'a tu ai mai multe conscolaritie. Aici tu ai mai multi conscolari. Voi veniti cu mine la scóla, cá se învetiati cev'a, voi sunteti conscolarii mei si conscolaritiiele mele.

Voi veniti la scóla, cá se învetiati cev'a, de aceea sunteti scolari si scolaritie. Si cu viu în tóte dilele la scóla; inse eu nu sunt scolariu. Eu ve învetiu pre voi; eu sunt învetiatoriulu vostru. Voi sunteti scolarii mei si scolaritiiele mele. Recapitulare.

(Va urmá).

Lectiuni din geometria în scóla poporala.

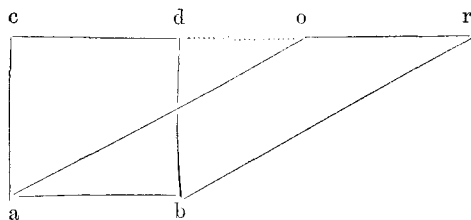
(Pentru clasele superiori).

Pensulu: Despre computarea feçiei patru-unghiurilor si a triunghiurilor.

(Fine.)

3. Resumare si abstractiune. În câte directiuni se întindu feçiele? Cu ce se potu mesurá deci feçiele? (tetu cu feçie). În ce felu de mesuri se exprima feçiele? (patratu). Pentru-ce? (cáci patratulu e mai acomodatu). Cum se póte aflá faci'a unui patratu? (din lungime si latime).

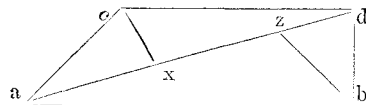
Dar' apoi la patratu e lungimea egala cu latimea, asia déca scimu un'a, scimu si pe cealalta. Deci mai scurtu nu amu puté computá faci'a patratului? (multiplicamu o lature cu sine însusi). D. e. laturea unui patratu e 5 dm, câtu va fi faci'a? Faci'a va fi $5 \times 5 = 25 \text{ dm}^2$. Mai aduceti-ve aminte, cum se afla faci'a oblongului? a rombului? a romboidului si a trapezului? Ascultati, eu le contragu pre tóte într'o formula, care trebuie se vi-o însemnati bine: faci'a unui paralelogramu e egala: bas'a multiplicata cu înaltimea. În câtu cade si trapezulu sub regul'a ast'a? Ce luamu la trapezu în locu de basa? (lungimea mijlocia). Cum se afla aceea? Din sum'a laturilor paralele impartite cu 2! — Repetitiune — Din regulele aceste putemu învetiá inca si ceva nou, adeca, ca de asupr'a unei baze putemu construí ori câte paralelograme de asemenea înaltime si acelea trebuie se fia egale de mari. Uitati-ve aici?

Ce figura e ast'a $abcd$? Care e bas'a? Care înaltimea lui? Si acum totu cu bas'a ab si totu la înaltimea bd construezu altu paralelogramu d. e. $abor$. Acestu paralelogramu trebuie se fia egal cu patratulu, adeca $abcd = abor$. — De ce? —

Se trecemu la triunghiú. Cum aflamu faci'a unui triunghiú? ($b \times \frac{1}{2}i$). Mai scimi-ati spune pentru ce? Computati faci'a triunghiului, care are bas'a 5 dm si înaltimea 7 dm? ($5 \times \frac{7}{2} = \frac{35}{2} = 17\frac{1}{2} \text{ dm}^2$).

Si acum se ve aretu, cum se póte aflá faci'a trapezoidului, cu ajutoriulu triunghiului. Se construimu unu trapezoidu:

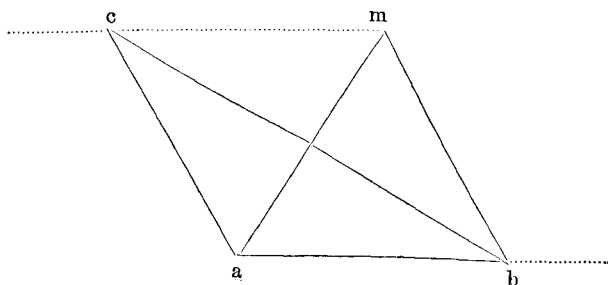
si trageti diagonal'a d. e. din a la d. Câte triunghiuri s'au nascutu din trapezoidulu nostru? (2). Si acum computandu pe fiecare triunghiú dupa formul'a cunoscuta, aflamu, câtu e de mare fiecare si adaugându-le pe ambe, aflamu trapezoidulu întregu. Dar' si aici spre scurtare luamu diagonal'a ad de basa pentru ambe triunghiurile si o multiplicamu cu jumatare sum'a înaltimeilor, si faci'a trapezoidului e aflata. Dar' acum cari sunt înaltimele? De siguru, ca liniile verticale trase din unghiurile opuse diagonalei, adeca cx si bz . Deci formul'a scurta: faci'a trapezoidului $= d \times \frac{cx + bz}{2}$, séu cu numeri, punendu

diag. $= 12 \text{ cm}$, $cx = 4 \text{ cm}$, $bz = 3 \text{ cm}$.

$$f_{trpd} = \frac{12 \times (4 + 3)}{2} = \frac{12 \times 7}{2} = 42 \text{ cm}^2.$$

Ceea ce am disu despre paralelograme, are valóre si la triunghiuri, adeca, pe o basa anumita se potu ra-

dică séu formá mai multe triunghiuri de asemenea înaltime si acele tóte trebue se fia egale de mari, D. e.:

Deci triunghiulu $abc = abm$. Pentru-ce? (pentru-ca bas'a si înaltimea a remasu egala).

Pan'aci am cautatu totu numai feçie, dar' cum vom aflá din feçie lungimea si latimea, séu respective bas'a si înaltimea? Déca luamu, ca façi'a unui paralelogramu e 72 dm \square si bas'a lui e 12 dm, se întréba, câtu e înaltimea? Éta ce facemu $72 : 12 = 6$ dm. Asemenea aflamu din façi'a si înaltime: bas'a, adeca $72 : 6 = 12$ dm. Deci însemnati-ve: Înaltimea unui paralelogramu se afla, dividandu façi'a cu bas'a; ér' bas'a se afla, dividandu façi'a cu înaltimea. — Esemple.

Din façi'a triunghiului aflamu înaltimea multiplicandu façi'a cu 2 si dividandu cu bas'a; séu: bas'a o aflamu din divisiunea feçiei duple cu înaltimea. — Esemple! —

4. Aplicari. O gradina are forma patrata; câtu e façi'a ei, déca o lature e de 25 m? — Laturele paralele ale unui trapezu sunt de 7 dm si de 10 dm, înaltimea e 8 dm; câtu e façi'a trapezului.

Unu triunghi dreptu are laturele de lângá unghiulu dreptu egale, adeca un'a de 15 cm; câtu e façi'a triunghiului?

Diagonal'a unui trapezoidu e 25 cm distanti'a unghiurilor opuse diagonalei sunt unulu de 8 cm, celaíaltu de 10 cm computati-i façi'a trapezoidului!

Curtea scólei are o façi'a de 56 m \square , câtu i de lata, déca lungimea ei e 28 m si form'a e oblonga?

Coperisiulu unei case pe de o parte are forma de triunghi ecvicularu, façi'a lui 38 m \square , bas'a = 16 m; câtu e de înaltu?

Façi'a unui trapezoidu e 64 dm \square , diagonal'a e 32 dm; câtu sunt de mari înaltimele, déca se rapórtá între sine cá 2 : 3?

L.

Mesur'a patrata.

Tractatu practicu, tinutu in scól'a din Rebrisiór'a in 17. Mai a. c. la întrunirea primei Reuniunii filiale „Mariane“. *)

A. Planulu prelectiunei.

1. Repetitiune despre mesurile de lungime.
2. Conceptulu „suprafaciá“.
3. Conceptulu „mesura patrata.“

*) A se vedé „Scól'a Romana“ Nr. 4, pag. 3.

4. Aplicare practica.

5. Repetitiunea celoru propuse.

B. Tractarea insasi.

1. Din ce se facu camesile? Cine a facutu panz'a, din carea e facuta camesi'a ta? Ce a facutu mam'a-ta cu panz'a, dupace a tiesutu-o, cá se scie, cáta are? (a mesuratu-o). Cu ce a mesuratu-o? Ce se mai mesura cu metrulu? Cum mai dicemu in locu de 10 metri? Câti Decametri sunt într'unu Hectometru? Câti Hectometri sunt într'unu Chilometru? Câti metri sunt într'unu Decamtru? Câti metri sunt într'unu Chilometru? Cãm de câti metri este banc'a acést'a? Paretele acést'a? Paretele celu-alaltu? De câti metri póte fi paretele acést'a de înaltu? Mai aduce-si care-va aminte de unde si pana unde este unu Decamtru? Hectometru? Chilometru? — Câti decimetri sunt într'unu metru? Câti centimetri într'unu decimetru? Câti milimetri într'unu centimetru? Câti milimetri sunt într'unu metru? Câti centi? Câti deci? De câti decimetri póte fi feréstr'a de înalta? De câti de lata? De câti póte fi laturea acést'a a mesei? —

Cu mesurile aceste mesuramu câtu sunt de lungi lucrurile. Ce feliu de mesuri sunt dara? (mesuri de lungime). Mai numesce-mi si altfeliu de mesuri! Ce feliu de mesura este litr'a? Chilogramulu?

2. Ce am eu in mana? (o carte). Cum se numesce partea acést'a a cartii? (marginé). Câte margini are cartea? (4). Câte feçie are cartea? Prunciloru! acést'a e façi'a de desuptu a cartii.

Care e façi'a de-asuprá? Care e façi'a deasupra a bancii? A padimentului? In locu de façi'a de-asuprá vomu dice „suprafaciá“. Arata-mi suprafaci'a mesei! Arata-mi suprafaci'a tablei! Ce se afla aici in scól'a pre suprafaci'a padimentului? Ce numimu dar' suprafaci'a? (Suprafaci'a numimu façi'a de-asuprá a unui lucru). Di si tu acést'a! Inca odata tu! Diceti-o voi toti din banc'a prima! Diceti-o cu totii. (Cuventulu suprafaci'a se scrie pe tabla).

3. Fiacare suprafaci'a are înngime si latime. Care e suprafaci'a bancii? Care e lungimea suprafaci'e acestei-a? Care e latimea? Care e latimea suprafaci'e tablei? Care e lungimea? Care e lungimea si latimea mesei, a padimentului, a paretelui etc.? Acumá cunóscemu suprafaci'a bancii, a tablei, a padimentului si a paretelui, inse nu scimu câtu sunt aceste-a suprafaci'e de mari; cá se scimu si acést'a, ce vomu trebui se facemu? (Se le mesuramu). Asiá este, inse suprafaci'e nu se mesura cu nice un'a din mesurile invetiate pana acumá, ci acelea se mesura cu o mesura, pre care voi inca nu o cunósceti.

(Acumá iau metrulu patratu, facutu din chartia, 'lu intarescu pre tabla cu unu cuiu, si apoi întrebu): Câte laturi are charti'a acést'a? (4). Cum se chiama loculu acést'a, unde se intelnescu 2 laturi la olalta? (cornu). Câte cornuri are charti'a acést'a? (4).

(Acumá iau metrulu de lungime si mesurandu tóte laturile chartiei, întrebu): Care lature este mai lunga? (tóte suntu asemenea). Prunciloru! fiindu ca charti'a acést'a are 4 laturi asemenea de lungi, se numesce unu

patratu. Cum se numește chartia acésti'a? Pentru-ce se numește patratu? (Pentru-ca are 4 laturi asemenea de lungi). Se-mi mai spuna acésti'a inca odata N.! Se-mi mai spuna si N. si N.!

(Acumá éra iau metrulu de lungime, -- mesuru charti'a pre mijlocu in lungime si latime, si apoi dicu): Prunciloru! suprafaça chartiei acestei-a este de unu metru de lunga si de unu metru de lata, adeca e patrata. Cum este suprafaça chartiei acestei-a? (este patrata). Pentru-ce dici, ca este patrata? Cátu este de lunga acésti'a lature a suprafeçei? Cátu este de lunga acésti'a? Cátu acésti'a si cátu acésti'a? (de unu metru)

Fiindu-ca suprafaça chartiei acestei-a este de unu metru de lunga, si de unu metru de lata, pentru aceea se numește metru patratu.

Ce este dara charti'a acésti'a? (unu metru patratu). Pentru-ce se numește metru patratu? Metrulu patratu este mesur'a, cu care se mesura suprafeçele. Ce felu de de mesura este metrulu patratu?

Cu ce vomu mesurá suprafaça mesei? Cu ce vomu mesurá suprafaça tablei? a padimentului? etc. Puté-vomu mesurá si suprafaça cartii cu metrulu patratu? (nu). Pentru-ce nu? (Pentru-ca metrulu este mai mare de cátu suprafaça cartii). Cá se putemu mesurá si suprafaça cartii, ce trebue se avemu? (o mesura mai mica). (Acumá scotu decimetrulu patratu, facutu din chartia, si aratandu-lu întrebu): Ce forma are charti'a acésti'a? (patrata). (Acumá ér' voiu mesurá patratalu acésti'a cu decimetrulu, si apoi voiu întrebá): cátu este de lunga laturea acésti'a, cátu acésti'a, cátu este acésti'a si cátu acésti'a? Fiindu-ca fiacare lature a patratalui acésti'a este câte de unu decimetru de lunga, cum vomu numi mesur'a acésti'a? (decimetru patratu). Puté-vomu mesurá acumá suprafaça cartii? Cu ce vomu mesura-o? Ce este dara si decimetrulu patratu? (decimetrulu patratu inca este mesura de suprafaça).

(Acumá éra iau cartea, o punu cu grosimea in susu si întrebu): Care e acumá suprafaça cartii? Cum vomu numi acumá acésti'a parte? Puté-vomu mesurá acésti'a suprafaça cu decimetrulu patratu? (nu). Acésti'a o mesuramu cu o mesura mai mica de cátu decimetrulu patratu ('lu aretu, si éra întrebu ce forma are. Mesurandu-lu impregiuru): Cátu este de lunga laturea acésti'a, cátu acésti'a — acésti'a si cátu acésti'a? Fiindu-ca fiacare lature a patratalui acésti'a este câte de unu centimetru de lunga, cum 'lu vomu numi? (centimetru patratu). Metrulu, decimetrulu si centimetrulu patratu sunt mesuri de suprafeçe.

Cari sunt mesurile de suprafeçe? Se-mi mai spuna si N. si N.!

4. (Aratandu metrulu patratu pre de laturea impartita in decimetrii patrati, întrebu:) Cátu de lunga e laturea acésti'a? (de 1 metru). De câti decimetrii e dara de lunga? (de 10). (Luandu decimetrulu patratu aratu cátu locu cuprinde pre suprafaça metrului patratu.) Se vedemu prunciloru, câti decimetrii patrati se afla in sirulu de antaiu. Numera N.! Câti suntu in alu doilea, alu treilea, alu patrutea etc. (totu câte 10). Câte siruri de decimetrii patrati

sunt? Câte câti decimetrii patrati sunt intr'unu siru? Cátu e de 10×10 ? De câti decimetrii patrati e întreaga suprafaça acésti'a? (De 100). Ce ne infaçiosieza suprafaça acésti'a? (Unu metru patratu). Cati decimetrii patrati are unu metru patratu? (Totu asia se procede si la impartirea decimetrului patratu in centimetrii patrati). Prunciloru, se luamu metrulu patratu si se ne facemu noi unulu pre tabla din linii. Câte linii trebuescu?(4). Cátu de lunga trebue se fia fiacare? (de unu metru). Trage cea de antaiu, a 2-a, a 3-a si a 4-a! Cátu cuprinde locul acestu inchisu între linii? (unu metru patratu). Vino si-mi arata, cátu cuprinde unu metru patratu pre padimentu! N. mi vá face unu decimetru patratu pre tabla! Este feréstr'a scólei de unu metru patratu etc.?

5. Arata-mi suprafaça mesei inca odata! Arata-mi tu suprafaça bancii etc.! Ce am numitu suprafaça? Ce are fiacare suprafaça? (o lungime si o latime). Cum amu numitu suprafaça, la care lungimea este asemenea latimei (patrata).

Cu ce se mesura suprafeçele? Cari mesuri de suprafaça cunóscemu noi?

In or'a viitoare vomu invetiá a mesurá suprafeçele, inse pana atunci se-mi raspundetí in scrisu la urmatórele întreburi:

Ce se numește suprafaça? Cum se numește o suprafaça, a carei tóte laturile sunt asemenea de lungi? Cum este lungimea si cum latimea patratalui? Cu ce se mesura suprafeçele? Cari sunt mesurile patrute?

Teodoru Rotariu,
invetiatoriu la scól'a normala din Naseudu.

Corespondintia.

Bistritia, 8 Maiu 1880.

Inteliginti'a nu este unu ce innascuta omului; dar nici intellectulu nu este vre-o facultate a sufletului, de óra-ce de aceste preste totu nu esista, ci inteliginti'a se desvólta in omu successive si sub anumite conditiuni. Acésti'a desvoltare 'si ia inceputulu in cea mai cruda eitate si duréza pâna in cea mai adunca betranetia.

Conditiunile, sub cari se desvólta inteliginti'a, sunt cu deosebire urmatórele: unu materialu, la care se se eserceize lucrarea sufletului. Acestu materialu 'lu suministra esperienti'a. Pentru-cá inse acésti'a lucrare se fia cu folos, se cere, cá materialulu datu se fia prelucratu cu interesu si atentiune. In stadiulu acésti'a inteliginti'a este fórte primitiva. Se aréta deci necesara aplicarea unei a dóu'a conditiuni pentru desvoltarea aceleia: educatiunea si instructiunea.

Déca omulu singuraticu ar' puté se afle diversele rapórte dintre obiectele esperientiei numai din conclucrarea si stradani'a sa propria; si ar' fi avisatu numai la atát'a, cunoscintiele lui ar' fi fórte marginite, si din caus'a norocului, i s'ar' infaçisia numai cá nisce grauntie ale adevérului in marea pulvere a vietii. Ci educatiunea si instructiunea 'lu ajuta in acésti'a imbulzela, oferindu-i

sisteme întregi de atari rapórté. Atari sisteme sunt cuprinse în diferitele doctrine.

Dar' nici acést'a conditiune nu este de ajunsu pentru dezvoltarea inteligintii, de óra-ce este prea individuala. Desevirsit'a dezvoltare a inteligintii nu este producta numai alu individului, ci si alu societatii. Deci cea mai înalta conditiune pentru dezvoltarea inteligintii este societatea. Societatea este aceea, care prin întogmirile formale, moravurile si legile sale si pre acel'a 'lu aduce la óre-care inteligintia, care nici cându nu a avutu vre-unu educatoriu séu instructoru, de si acést'a inteligintia va trebui se fia restrinsa la unu gradu fórte modestu.

Caracterulu membriloru, în legatura cu scopulu, determinina natur'a societatii. Acést'a are se suplinésca prin lucrari practice golulu, care în dezvoltarea inteligintii l'a lasatu neimplutu instructiunea teoretica.

A fostu si este o idea fórte fericita înfiintierea de reuniuni si pentru invetiatorii scóleloru populari, de óra-ce golulu în inteligintia loru, parte din vin'a instructiunei teoretice, parte din indolintia loru propria catra carte si chiamarea alésa. parte în fine din impregiurarea, ca muli nu s'au invrednicitu de óre-care instructiune sistematica, este fórte mare.

Reuniunea Mariana inca urmaresce problem'a de susu. Acést'a s'a întemeiatu mai antâiu pentru invetiatorii din vicariatulu greco-cat. alu Rodnei. La acesti'a s'au mai adausu tractulu Bistritii si Becleanului. Are 4 reuniuni filiale. A III-a reuniune filiala o compunu invetiatorii gr.-cat. din tractulu Bistritii.

Acestu subdespartimentu si-a tinutu siedintia sa ordinara la 5 Maiu a. c. în Sieu-Cristuru. Dintre 14 invetiatori membri, au fostu de faciá 11. Presiedintele reuniunii, impedecatu de afaceri oficióse, a delegatu cu conducerea desbateriloru pre preotulu I. Cupcea, care si-a si cunoscutu chemarea; durere numai ca nu a avutu ce conduce. Mai mare indiferentia a aretatu notariulu subreuniunci, care neaflandu de bine, a se presentá, nu si-a luatú ostenéla, celu puçinu cá se trimita protocolulu si dispositiunile luate în rendulu trecutú, cari ar' fi servitu cá ajutoriu si îndreptariu pentru desbaterile de faciá.

Desbaterile au duratu dela $\frac{1}{2}$ 11 óre a. d. m. pana $\frac{1}{2}$ 12 d. amiédi. În acestu timpú mai antâiu s'a cetítu o forma de regulamentu internu a subreuniunei, care la aratarile presidiului, ca nu corespunde chemarii sale, ba ca nici nu merita a purtá acelu nume, s'a redatu comisiunei, cá se-lu prelucre de nou. Totu odata s'a însărcinatu biroulu, cá se céra îndrumari în ast'a privintia dela biroulu, respective comitetulu centralu din Naseudu.

S'au tractatu apoi urmatóarele teme: din **fisica**: I. Popu din Christuru, despre tunetu si fulgeru; din **gramatica**: Tiermurénu despre substantivulu (a decopiatu din óre-care gramatica rea începutulu despre notiunea gramaticii, despre sunete si litere, despre cuvinte, etc. în modu extractivulu, pre o jumătate de cólat).

Din invetiamentulu intuitivulu I. Popu din Sere-tielu. Bine si la priceperea copiiloru a tractatu Sium-faleauu: începutulu geografiei, geografia comunee etc. S'au asemnatu mai departe temele de tractatu la siedintia din Octobree.

Preste totu s'a pututu vedé, cumca tóta treb'a acést'a este socotita cá unu ce secundariu si cu tare mare indiferentia. Acést'a indiferentia s'a aretatu în genere prin nerespectarea §-lui 14 din statute, unde se îndatorescu invetiatorii a presentá datele statistice scolari. Apoi din partea invetiatorului localu, care nu s'a îngrijitu cá se aiba prunci lá scóla, spre a puté tractá cu cuviintia materiile alese. Din potriua invetiatorii s'au adunatu în o scóla neglésa în tóta privintia, necuratita, nematurata, plina de pulvere si tina, fora nici unu requisitu trebuinciosu si fora nici o mapa.

Ar' fi póte prea cutezatóre conclusiunea dela acést'a filiala a reuniunei mariane la rezultatele, la cari se póte ajunge în sinulu mamei. Atál'a totusi cu înima linisçita si consciintia curata dicu: o atare reuniune, cum este si despartimentulu III, se fia conducerea lui inca odata asia de cu tactu, dupa cum a fostu în 5 Maiu a. c., pana candu din partea invetiatoriloru nu se aréta altu zelu, ea nu va puté suplini golulu în inteligintia membriloru ei, dintre cari numai 4—5 sunt asia numiti „pedagogi“ si cari acum au începutu a se face primari, co-lectori etc.

P.

Sinodu tractualu.

Dupa unu intervalu de mai multi ani s'a convocatu éra sinodulu tractualu în vicariatulu Rodnei dupa datin'a vechia adeca din fiacare comuna preutul si doi mireni pre diu'a de 31 Maiu a. c. Din conclusale aceluia însemnamu urmatóarele:

- a) Tramitarea unei deputatiuni de 12 insi sub conducerea vicariului la Gherla spre a bineventá pre Ilustritatea Sa dlu episcopu.
- b) Esmiterea unei comisiuni spre elaborarea unui statutu despre compunerea si organizarea senatelorú besericesci scolari în fiacare parochia.
- c) Instituirea unui esactoru pentru censurarea ratiunilorú besericesci.
- d) Înaintarea unei cereri la ordinariatu pentru a se introduce com. stabilitatea cá studiu obligatu în seminariu si modificarea respective simplificarea formulariului dupa care se se pórté ratiunile besericesci.
- e) Deschiderea unui cursu de cantari pentru cantorii si candidatii de cantoria.
- f) Esmiterea unei comisiuni pentru de a studiá asupra midilóceloru despre îmbunatatirea starii materiali a preutiloru.
- g) Redicarea pausalului pentru cancelaria vicariala la sum'a de 200 fl. v. a. si pentru cele parochiali la 5 fl. v. a.
- h) Înaintarea unei reprezentatiuni la Ilustritatea Sa dlu episcopu pentru a se introduce sinodele diecesane cu mireni si a unei rugari pentru a se stramutá preparandi'a diecesana din Gherla la Naseudu.

Candu ne va concede spatiulu vomu publicá protocolulu întregu. Fia cá conclusale aduse se se védia realizate.